

Yazar: (E)Tuğg.Dr.Oktay Bingöl

1 Mart tezkeresinin yanılısamları: Suriye krizi bağlamında bir değerlendirme

Suriye krizinin uluslararası diplomasi ve siyasi yollarla çözümünün olanaksızlığının ortaya çıktığı, başta ABD olmak üzere küresel aktörlerin, kendileri tarafından yapılacak askeri bir müdahaleye yanaşmadığı bir ortamda; 1 Mart tezkeresinin Türkiye kamuoyunda yoğun olarak tartışıldığı bir süreçten geçiyoruz. 2003'ten 2012'ye yaklaşık on yıldır yapılan tartışmalarda, tezkerenin reddinin ABD'ye etkileri bağlamında inşa edilen algı şudur:

“ABD, Irak'ı işgal planını Türkiye'nin işbirliği yapacağı varsayımına dayanarak hazırlamış, kuzeyden ikinci cephe açılmasını planlamış ve buna göre yığınaklanma yapmıştır. Tezkerenin reddi ile ABD son anda planını değiştirmek zorunda bırakılmıştır. Türkiye'den yapılacak bir harekâta göre yığınaklanan birliklerin güneye kaydırılması ABD'ye önemli bir zarara neden olmuştur. Kuzey cephesinin açılmamasından dolayı ABD işgal harekâtında güçlüklerle karşılaşmış, işgalin süresi uzamış, kayıplar artmıştır. Türkiye sözünü tutmayan bir ülke olarak ABD'yi aldatmıştır.”

Diğer taraftan, tezkerenin reddi ile Türkiye'nin de büyük kayıplarının olduğu algısı başarıyla inşa edilmiş ve bazı çevrelerde kabul görmüştür. Bu kapsamda inşa edilen algı ise şöyle özetlenebilir:

“Türkiye Tezkerenin reddi ile Irak'a giremediği ve tampon bölge tesis edemediği için PKK'nın yeniden güçlenmesine engel olamamıştır. Bugün yaşanan terörün nedenlerinden birisi de tezkerenin reddedilmesidir. Türkiye Kuzey Irak'ın daha fazla özerklik kazanmasına engel olamamıştır. Türkiye Türkmenlerin hakkını koruyamamıştır. ABD ile ilişkiler bozulmuş ve Türkiye bundan zarar görmüştür.” Tezkerenin reddinin Türkiye'ye etkileri bağlamında diğer önemli bir yanılısama; Türkiye'nin 2003'te Irak'a girmemekle ikinci tarihsel fırsatı kaçırmış olduğudur. 1990'da siyasi arzulara rağmen Irak'a girilmeyerek birinci fırsat kaçırılmıştır.

Yukarıda özetlenen algıların gerçek mi yoksa yanılısama mı olduğunu ortaya koymak için bazı tespitler yapmak gerekir. 1 Mart tezkeresi öncesi ve sonrası süreç ile ABD'nin Irak'ı işgal harekâtı hakkında yazılmış yüzlerce kitap, makale ve rapor var. Bunların çoğuna internetten ulaşmak mümkün. Aşağıdaki bilgiler de internet kaynaklarından derlendi.

Öncelikle ABD'nin, 1 Mart tezkeresi öncesi Irak'ı işgal planını hazırladığında asıl ve tali taarruzu güneyden planladığını belirtmekle başlayalım. Türkiye'den yapılması düşünülen taarruz, bir tümenlik küçük bir destek harekâtıdır.^[1] ABD'nin işgal planı, güneyden kendi iki kolordusu ile İngilizlerin bir tümeninin icra edeceği harekâta dayandırılmıştır (Toplam 5 tümen).^[2] Aslında bu planlama mantıklıdır. ABD, 1990'dan beri Kuveyt'te yığınaklanmıştır. Donanmasının ve hava

¹ Steve Bowman, “Iraq: U.S. Military Operations”, *CRS Report for US Congress*, 31 March 2003, s.7. <http://fpc.state.gov/documents/organization/19203.pdf>

² “Map of the invasion routes and major operations/battles of the Iraq War as of 2007”, *Wikipedia Iraq War*, http://en.wikipedia.org/wiki/Iraq_War

kuvvetlerinin büyük kısmı güneyde ve Körfez'dedir. Türkiye'nin topraklarını kullanarak yapılması düşünülen bir tümenlik destek taarruzu, tüm kuvvetlerin %16'sını oluşturmaktadır. Bunun ikinci cephe olarak adlandırılması doğru değildir. Türkiye'den girecek tümenin asıl hedefi Bağdat değil, Kürt bölgelerinin emniyete alınması ile Saddam kuvvetlerinin bir kısmının kuzeye kanalize edilmesidir. ABD tümeni Türkiye'den harekâta girememesine rağmen, Kürt bölgeleri ABD özel kuvvetleri, paralı askerler ve havadan taşınan hava hücum tugay unsurları ile emniyete alınmıştır.³[3] İkinci amaç ise 1 Mart tezkeresinin reddedilmesine rağmen başarılmıştır. Türkiye'nin topraklarını ABD'ye kullandıracağı algısı Saddam'ın kuvvetlerinin bir kısmını kuzeye sevk etmesine neden olmuştur. Tezkerenin reddinden sonrası harekâtın başladığı 20 Mart tarihine kadar Irak kuvvetleri tekrar güneye inememiştir.⁴[4] Irak yönetiminin bu birlikleri süratle başka bir bölgeye intikal ettirecek olanakları yoktu. Ayrıca bu birlikler, Peşmergeler ve ABD özel unsurlarıyla 1 Mart'ın çok öncesinde yakın temasa girmiştir.⁵[5] Teması keserek sıyrılmaları mümkün olmamıştır. Bu kapsamda, 1 Mart tezkeresine kadar ABD ve Türkiye'nin yaptığı görüşmelerin Saddam'a karşı tam bir aldatma ve baskın etkisi yarattığını söylemek mümkündür.

Bu noktada akla şu soru geliyor. ABD aslında Türkiye'den cephe açılmasına çok fazla önem vermemiştir. Görüşme sürecini ve yaratılan algıyı Irak'a karşı aldatma ve baskın amaçlı kullanmıştır. Bu arada Türkiye'yi de aldatmıştır.

Bunu doğrulayan bazı tespitler vardır. Tezkere öncesi ABD- Türkiye görüşmelerinin devam ettiği döneme baktığımızda ABD'nin Türkiye'ye üst düzey ziyareti olmadığını görüyoruz. Dışişleri Bakanı Powell 2001'deki kısa bir ziyaretinden sonra tezkerenin reddine kadar Türkiye'ye uğramamıştır.⁶[6] Gelenler bakan yardımcılarını veya müsteşarlardır. ABD son derece önemli olduğu söylenen ikinci cephe için çok az diplomatik ve siyasi girişim yapmıştır. Gerçekte amaçlanan ikinci cephenin açılmasından ziyade aldatma ve baskın etkisinin sağlanmasıdır.

Diğer bir yanılsama ABD'nin tezkere öncesi Türkiye topraklarında hazırlıklar yaptığı, birliklerini İskenderun limanı ve yakınlarına sevk ettiği, tezkerenin reddi ile büyük zararlara uğradığıdır. Bu iddia, aldatma ve baskın için harcanacak birkaç on milyon doların, toplam savaş bütçesi içerisinde çok küçük bir oranı teşkil ettiği dikkate alındığında çok tutarlı görülmemektedir. Hesabı tam olarak yapılamadığından, yaratılan mağduriyet algısıyla Türkiye Cumhuriyeti devletini, kurumlarını ve Türk halkını baskı altına almaya yöneliktir.

Tezkerenin reddinin işgal harekâtının uzamasına ve ABD'nin zayıflığının artmasına neden olduğu şeklindeki bir iddia ise hiçbir veri ile desteklenmemektedir. ABD işgal harekâtını 20 Mart'ta başlatmış, 9 Nisan'da Bağdat düşmüştür. 20 günde koca bir ülkenin başkentine girilmiştir. Bu uzun bir süre değildir. ABD'nin can kayıplarına bakarsak 2003 Mart ve Nisan ayları, yani harekâtın neden

³ Bob Woodward, *Plan of Attack*, Simon&Schuster, USA, 2004.

⁴ Andrew Terrill, "U.S. MILITARY OPERATIONS IN IRAQ:PLANNING, COMBAT, AND OCCUPATION", Strategic Studies Institute, U.S. Army War College, April 2006, s.8.

<http://www.strategicstudiesinstitute.army.mil/pdf/files/pub653.pdf>

⁵ Ibid.

⁶ Michael Rubin, " A COMEDY OF ERRORS: AMERICAN-TURKISH DIPLOMACY AND THE IRAQ WAR", *Turkish Policy*, s.3. <http://www.turkishpolicy.com/dosyalar/files/TPQ2005-1-rubin.pdf>

olduğu can kaybı sadece 172'dir.⁷[7] ABD ve koalisyon ülkeleri en çok zayıtı 2004-2007 arasında vermiştir. Bu zayıt Irak ordusu tarafından değil isyancılar tarafından verdirilmiştir. Türkiye üzerinden yapılacak taarruz bu kapsamda hiçbir şey sağlamazdı.

Türkiye 1 Mart tezkeresinin reddi ile ABD'yi aldatmamıştır. ABD, Türkiye'den cephe açmasının TBMM kararıyla mümkün olacağını gayet iyi biliyordu. Meclisteki vekiller namına kim söz vermiş olabilir ki? Üstelik 2002 Kasım seçimleri öncesinde başta merhum Ecevit olmak üzere Türkiye'deki tüm liderler ABD'nin Irak'ı işgaline ve Türkiye'nin ABD yanında yer almasına karşı tavırlarını açıkça belli etmemişler midir?

Görüldüğü üzere 1 Mart tezkeresi ile ABD'ye yanlış yapıldığı, zarar gördükleri ve mağdur oldukları algısı tam bir yanılsamadır. ABD, mağdur olmamış, aksine 20 günde Bağdat'ı düşürmenin mağruru olmuştur.

Gelelim Türkiye'nin kayıpları yanılsamalarına.

Tezkere kabul edilseydi Türkiye 25 bin askerle Irak'a girdiğinde ne yapacaktı? 20-30 km gidip tampon bölge mi oluşturacaktı? PKK'nın güçlenmesine mi engel olacaktı? Tampon bölge zaten vardı. Kandil'e gitmeyeceksen anlamı var mı? 2003'ten sonra on yıl geçti, sadece Kandil değil sınırın dibindeki Avaşın, Haftanin, Zap hala duruyor. Gerçekte ne olurdu? 5 Tugay onlarca üs bölgesinde, yollarda ve yerleşim birimlerinde çok daha kolay hedef teşkil ederdi. Peşmergelerle çatışmalar da ayrı sorun. Türkiye'nin işgalin parçası olması, "Kuzey Irak Bölgesel Kürt Yönetimini" engellemeyeceği gibi ABD ve Koalisyon kuvvetlerine yönelen eylem ve saldırılardan payına düşene katlanmasına neden olurdu.

Diğer bir yanılsama ise 1 Mart tezkeresi ile ABD-Türkiye ilişkilerinin bozulduğudur. İlişkilerin bozulduğu doğrudur, ancak bu 2003'ten çok önce başlamıştır. 1990'ta Soğuk Savaş sona erip ABD Türkiye'nin yakın çevresinde Balkanlara, Ortadoğu'ya ve Kafkaslara sokuldukça ilişkiler bozulmaya başlamıştır. ABD'nin Türkiye'nin komşularıyla ve Türkiye ile ilgili projeksiyonları bozulmanın asıl nedenidir.

Buraya kadar yapılan tespitler Türkiye'nin tezkerenin reddi ile suçluluk duyma algısından sıyrılması gerektiğini ortaya koymaktadır. ABD bu işten mağdur olmamıştır, çok ağır bedeller ödememiştir. Aksine hem işgal harekâtında stratejik aldatma ve baskın etkisi sağlayarak, işgal sonrası Türkiye'nin iç dinamiklerini şekillendirerek, neredeyse istediği her şeyi yaptırarak zafer kazanmıştır. On yıllık Irak işgalinin ABD'ye toplam maliyeti yaklaşık 4500 can kaybıdır. Türkiye hiçbir ülkeyi işgali etmedi, son on yıllarda çok daha ağır bir bedel ödedi. İşgalin ABD'ye ekonomik faturasını hesaplamaya gerek yok. Körfezin şeyhlerine kesilen fatura ve Irak'ın petrolü bedeli karşılamaya yeter. İşgalin, ABD'nin Müslüman dünyasındaki prestijini sarstığı, anketlerin de bunu desteklediği yanılsamasını; ABD'nin can dostları olan Suudi prensleri ile ABD'yi mesken edinmiş âlimlerimizin varlığı açıkça ortaya koymaktadır.

⁷ "Iraq Coalition Casualties: Fatalities by Year and Month", [icasualties.org](http://www.icasualties.org), <http://www.icasualties.org/Iraq/ByMonth.aspx>

ABD'nin Suriye'ye askeri olarak müdahale edecek bir "kaplan" aradığı bu tarihsel dönemde tezkerenin yanlısamalarının tekrar gündeme getirilmesi tesadüf değildir. Suriye krizi bağlamında verilmeye çalışılan mesaj ve inşa edilmek istenen algı ise açıktır. "İki büyük tarihsel fırsat kaçırdınız ve büyük kayıplara uğradınız. Halen bedelini ödüyorsunuz. Şimdi önünüzde üçüncü fırsat var. Suriye'ye askeri müdahalede bulunursanız kazançlı çıkarsınız. Kürt bölgesini kontrol edersiniz, PKK güç kazanmaz. Türkmenlerin haklarını korursunuz, bölgenin lideri olursunuz. ABD ile ilişkileriniz tavan yapar!"

Türk halkının bu oyuna izin vermeyeceği açıktır.

